

TERUG NAAR DE BASIS

'De beer'

WAT: roman
WIE: Andrew Krivak
★★★★☆

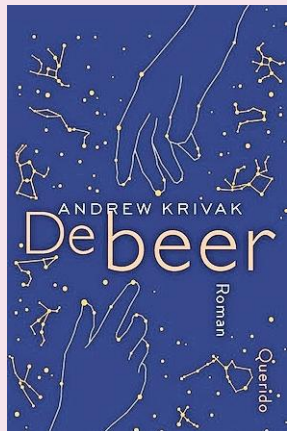
De Amerikaanse auteur Andrew Krivak wilde ooit priester worden. Hij gaf uiteindelijk voorrang aan zijn drang te willen schrijven. Dat zijn derde boek *De beer* over een post-apocalyptisch paradijs gaat is dus niet verwonderlijk.

In deze kleine roman beschrijft hij hoe de laatste twee mensen op de planeet, een vader en zijn dochter, in een niet bij naam genoemde wildernis proberen te overleven. Het resultaat is een verhaal dat in al zijn 'kleinheid' belangrijke thema's aanroert: verlies, verbondenheid, liefde en respect voor alles wat leeft.

Hoopgevend

'De laatste twee waren een meisje en haar vader', zo begint Krivak zijn roman. Niet bepaald opbeurend, maar voor het genre dat de auteur beoefent – het beschrijven van een wereld die teloor is gegaan – is *De beer* opvallend hoopgevend en positief. De schrijver focust niet op de ondergang, maar juist op een wereld zoals die ideaal gezien zou kunnen zijn. De mens leeft in harmonie met zichzelf en de natuur.

Het meisje en haar vader (namen hebben ze niet) leven met de seizoenen, eten wat de natuurlijke omgeving hun biedt, en hebben steun aan elkaar. De

vader vertelt verhalen die levenslessen zijn, het meisje is voor haar vader verleden en toekomst tegelijk. Moeder overleed enkele maanden na haar geboorte. Het kind is daarmee zijn *life line* en een onderdeel van wat de cyclus van het leven is.

Als haar vader na een ongelukkig voorval sterft, probeert het kind te overleven. Met wat de natuur te bieden heeft, lukt dat ook. Dat Krivak beren laat spreken, een adelaar laat leven en dat een poema levensreddend blijkt, verwondert niet. Het meisje wordt de hoofdpersoon in haar eigen volksverhaal. Maar een heldenstatus krijgt ze niet: daar steekt de auteur een stokje voor.

De beer bevat fraaie passages (plus survivallessen) en is een pleidooi voor nederigheid en *back to basics*. Religiositeit gepaard aan levenswijsheid, de door Krivak beschreven (spirituele) reis van de laatste mens op aarde verontrust en bekoort.

Lies Schut

De Trojaanse held Laokoon en zijn zonen worden gestraft met wurgslangen.

Vernieuwd ALLARD PIERSON toont 10.000 jaar CULTUURGESCHIEDENIS

REIS DOOR DE TIJD van Nijl tot Amstel

Na een grote verbouwing is vanaf 15 september de nieuwe inrichting van het Amsterdamse museum Allard Pierson te zien. Van Nijl tot Amstel toont aan de hand van uiteenlopende universiteitscolleges 10.000 jaar cultuurgeschiedenis. Van de prehistorie en de antieke beschavingen rond de Middellandse Zee tot de kunsten en wetenschappen in het Amsterdam vanaf de late middeleeuwen.

door Thea Detiger

Objecten uit het depot die lang niet meer te zien waren, nieuwe aanwinsten, extra expositieruimte en vooral meer licht in zalen zonder luxaflex zorgen straks voor een aangename hernieuwde kennismaking met het universiteitsmuseum aan de Amsterdamse Oude Turfmarkt. Maar wat het vernieuwde Allard Pierson vooral spannend en uniek maakt is de afwijkende manier van presenteren.

Als eerste grote museum in Europa toont het de archeologische verzamelingen niet langer per regio maar per periode. Dus geen Egyptische, Romeinse, Griekse of Nabije Oosten-afdeling. Maar een chronologische openvolging van beschavingen, die elkaar door handel en veroveringen wederzijds hebben beïnvloed. Zo is er een zaal gewijd aan de wisselwerking van de Griekse stadstaten

(vanaf 1000 voor Chr.) en de grote rijken rond de Middellandse Zee. Vervolgens zien we hoe door de veroveringstochten van Alexander de Grote de Hellenistische cultuur verspreid raakte tot in Irak, India en Egypte. En tot slot is er aandacht voor het uitdijende Romeinse Rijk met zijn exotische provincies in Noord-Afrika en het Nabije Oosten. Zelfs in de vroege

bronstijd was er al sprake van uitwisseling. Dat blijkt uit het 'Idolenkabinet' met daarin gestileerde mensfiguren van de Griekse Cycladen, maar ook uit Anatolië (nu Turkije), Syrië en Cyprus.

Museumdirecteur Wim Hupperetz, die de verbouwing ondanks oponthoud door de coronacrisis binnen de tijd en het budget wist te voltooien, prijst de inzet van alle museummedewerkers. Iedereen moest intensief overleggen om de juiste objecten uit de verschillende

culturen samen in een vitrine te plaatsen, waardoor de verschillen en de parallellen tussen Grieks, Romeins, Etruskisch, en Egyptisch zichtbaar worden.

In elke zaal vindt de bezoeker algemene vitrines en daarnaast thematische verdieping op het gebied van macht & politiek, economie & mobiliteit, religie, dagelijks leven & dood. Om de verschillende antieke cultu-

Grafkamer met sterrenhemel

ren toch ook nog een eigen plekje te geven, zijn er een kabinetten ingericht. Zo heeft het Etruskisch kabinet de vorm van een Etruskisch graf in Toscane, waar net een overvloedige begrafenismaaltijd is gehouden en naast bronzen beeldjes en gebruiksvoorwerpen het vaatwerk in het graf is achtergelaten.

Het spannendste kabinet is dat van Egypte. Het bestaat uit een nagebootste

boven- en onderwereld. In de grafkamer met een beschildeerde sterrenhemel ligt een van de pronkstukken van het museum: een unieke set van een mummie compleet met de beschildeerde kisten en deksels en het kartonnage waarin hij verpakt was.

De set van deze 3000 jaar oude mummie van een man met een verbrijzelde borstkas was lange tijd niet te zien omdat er geen goede klimaatvitrine voor was. Dankzij crowdfunding is deze bezienwaardigheid terug. Net zoals een aantal gipsen afgietsels van klassieke meesterwerken weer voor het publiek te zien zijn. Ze vormen een indrukwekkende gipsengalerij in de nieuwe glazen aanbouw, waarin een aparte plek is voor de Trojaanse held Laokoon, van wie het originele beeld uit de 1^e eeuw voor Chr. sinds 1506 in de Vaticaanse Musea staat.

Wim Hupperetz heeft de verbouwing en herinrichting ook aangegrepen om de Bijzondere Collecties van de Universiteit van Amsterdam, die in het naastgelegen gebouw werden bewaard, definitief met de archeologische verzameling te verbinden. De Bijzondere Collecties zijn ontstaan uit de Stadsbibliotheek van Amsterdam in 1578, toen de stad een wereldcentrum was op het gebied van boeken, kaarten en wetenschap. In

BOEKEN
TOP 5

1. SASKIA NOORT, *BONUSKIND*
2. RUTGER BREGMAN, *DE MEESTE MENSEN DEUGEN*
3. LUCINDA RILEY, *DE ZEVEN ZUSSEN*
4. SUZANNE VERMEER, *WATERLAND*
5. RAYNOR WINN, *HET ZOUTPAD*

BRON: BESTSELLER60

Kunst van vermoorde Joodse schilders in Veluwe musea

Bitterzoete nalatenschap

door Eline Verburg

Verdwenen, maar niet vergeten, zou het motto kunnen zijn van de dubbeleexpositie *Vermoorde kunst* in het Noord-Veluws Museum te Nunspeet en Museum Sjoel Elburg. Hierin is een honderdtal schilderijen, etsen en grafisch werk te zien van 25 Joodse kunstenaars die op zich niet zoveel gemeen hadden, behalve dan hun afkomst. Allen kwamen in de Tweede Wereldoorlog om.

De indringende tentoonstelling, ter gelegenheid van 75 jaar Bevrijding, is samengesteld uit de collecties van een aantal privé-verzamelaars. Harry Mock bijvoorbeeld, die in Friesland werd geboren in de onderduik. Zoals bij zoveel overlevenden werd er thuis niet over de gruwelen van de oorlog gesproken, maar als puber raakte hij geïnteresseerd in het Joodse geloof. Wat begon met het kopen van Joodse kandelaars op het Waterlooplein - om ze te 'redden' - draaide uit op een enorme verzameling van Joodse kunstenaars.

Veiling

Sommigen werden zelfs door hem 'herontdekt'. Zo dacht men lange tijd dat van de schilder Abraham

Fresco (Den Haag 1903- Auschwitz 1942) niets was overgebleven. Pas enkele jaren geleden werden er op een veiling in Den Haag ineens een twintigtal schilderijen aangeboden, kennelijk door familie al die tijd bewaard. Mock veilde telefonisch 'stiekem' mee tijdens een bar mitswa-diner. In Nunspeet hangt nu van hem het prachtige *Koninginnedag in Scheveningen*, met een kloekke rood-wit-blauwe vlag op het Kurhaus.

Ook *Jacob de herder met schapen* van de relatief onbekende Joseph Isaacson is door Mock ontdekt en gerestaureerd. Isaacson (Den Haag 1859), die gefinancierd werd door de Joodse bankier A.C. Wertheim, maakte in Parijs nog kennis met Vincent van Gogh. Hij schilderde mystieke bijbelse en oriëntaalse doeken. Ook hij kwam in 1942 om in Auschwitz.

Felle kleuren

Een ander topstuk (uitgeleend door de gemeente Barneveld) is *Boerenfamilie te Stroe* (1922) van de veelbekendere schilder Martin Monnickendam. Hij overleed overigens niet in een kamp; kort voordat hij op transport moest, stierf hij aan een longontsteking in 1943. Hij was een gevierd

kunstenaar, bekend om zijn felle, van het doek afspattende kleuren. Andere schilders wilden hun werk nooit naast dat van hem hebben hangen omdat zij dan maar flets leken. Monnickendam bezocht Nun-

Wat onbewust opvalt in het museum is dat de Joodse kunstenaars, net als hun niet-Joodse collega's 'gewoon' landschappen, stadsgezichten en portretten schilderden. Van de (dreigende) oorlog of Joodse thema's is nauwelijks iets terug te zien. Wel politiek engagement, bijvoorbeeld in de grafische

socialistische posters van de activistische Fré Cohen (Amsterdam 1903), die in 1943 zelfmoord pleegde met pillen, nadat ze was opgepakt door de Duitsers.

Het maakt de mooie expositie bitterzoet. Wat als ze gewoon hadden kunnen

Abraham Fresco, *Koninginnedag in Scheveningen*. COLLECTIE JOODS VIRTUEEL MUSEUM

doorschilderen? Wat voor bijzondere werken zouden ze nog hebben nagelaten? Neem een Max van Dam (Winterswijk 1910- Sobibor 1943). Deze jonge veelbelovende kunstenaar probeerde te vluchten naar Zwitserland, maar werd in Frankrijk opgepakt en naar Sobibor gedeporteerd. Daar moest hij nog portretten schilderen van SS'ers. Tot hij werd vermoord. En met hem zijn kunst, die nooit meer zou komen.

'Vermoorde kunst' is te zien t/m 29 november 2020.

HUN LAATSTE SCHILDERIJ

In Museum Sjoel Elburg staat het zeer verdienstelijke kunstenaarspaar Else Berg (1877-1942) en Mommie Schwarz (1876-1942) centraal, aansluitend op *Vermoorde kunst* in Nunspeet. Een bijzonder duo; de Duitse Else was een nicht van Mommie en ondanks hun huwelijk en vele buitenlandse reizen samen, woonden ze nooit bij elkaar onder een dak.

Beiden worden gerekend tot de Bergense School; Schwarz woonde enige tijd in kustdorp Schoorl, naast Bergen. De overeenkomsten in hun werk zijn soms zo sterk, dat een onderscheid niet of nauwelijks te maken valt.

Gezicht op Sarphatipark in de sneeuw van Mommie Schwarz dat in Elburg te

Gezicht op Sarphatipark in de sneeuw, Mommie Schwarz 1942.

zien is, is waarschijnlijk het laatste werk dat hij geschilderd heeft voordat Else en hij werden opgepakt. Van Else Berg hangt op de tentoonstelling een schilderij met hetzelfde onderwerp. Het stel heeft het besneeuwde park geschilderd vanuit hun Amsterdamse atelier, toen ze al (bijna) niet meer

naar buiten durfden, in de winter van 1942, een van de koudste van die eeuw. Ze weigerden beiden een jodenster te dragen en doken ook niet onder. Op 12 november van dat jaar zijn ze en via Westerbork afgevoerd naar Auschwitz. Daar zijn ze direct na aankomst vermoord.